

Biodiversiteit loont

Een handreiking voor ondernemers en werkenden

SER

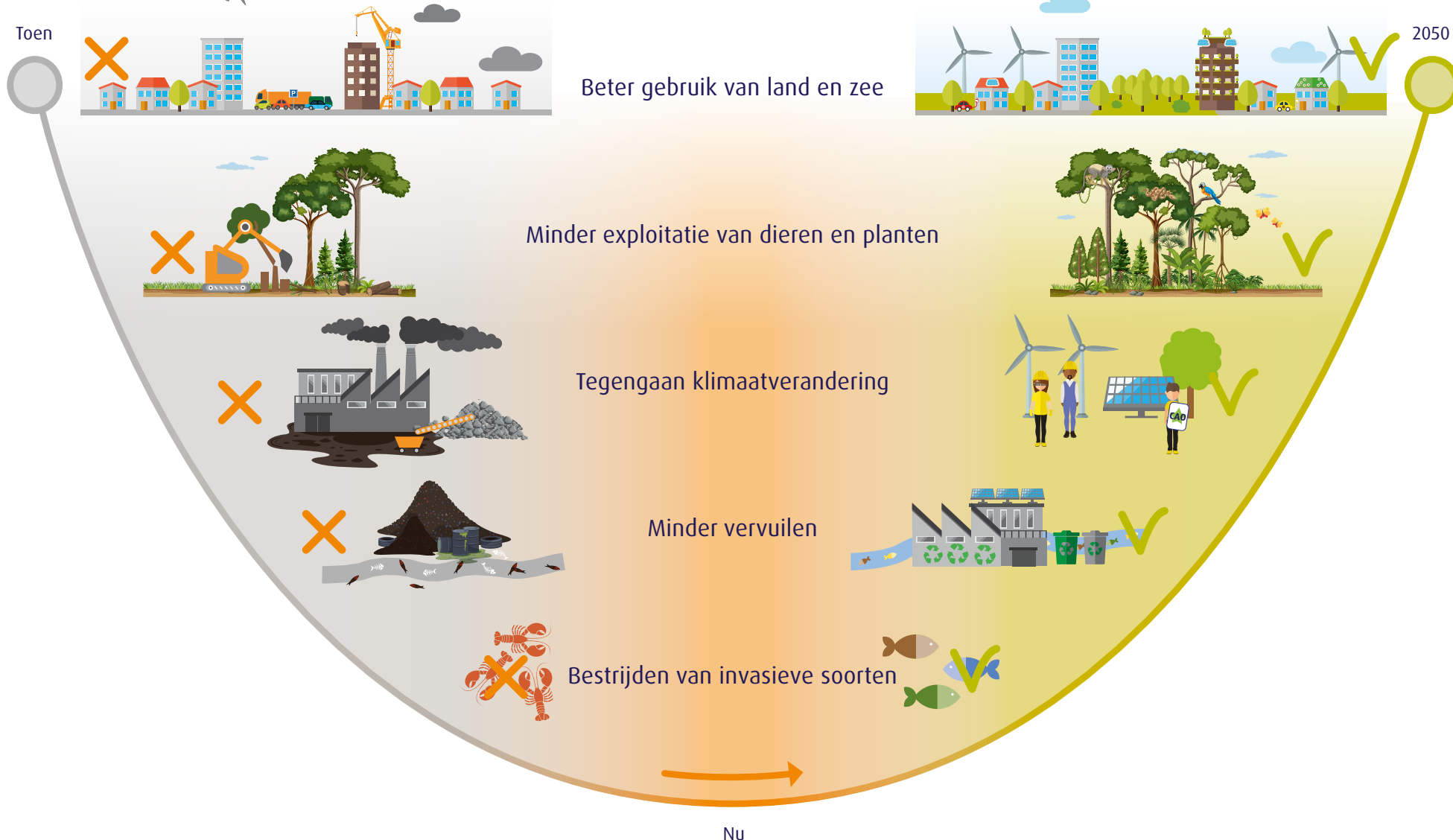
November 2023

| [Introductie](#) | [Prioriteit](#) | [Feiten & cijfers](#) | [Duurzaamheidsopgaven](#) | [Voordelen](#) | [Aan de slag](#) |
| [Samenwerking](#) | [Conclusie](#) | [Eindnoten](#) | [SER-commissie Duurzame Ontwikkeling](#) | [Colofon](#) |

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD

Acties voor meer biodiversiteit

Introductie

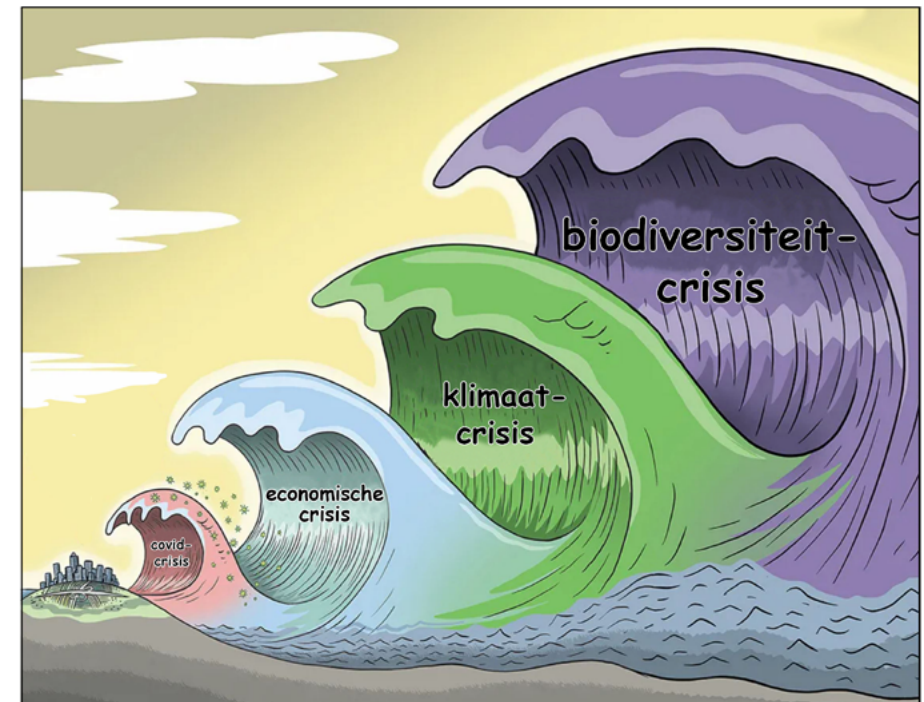
In Nederland en de rest van de wereld gaat biodiversiteit door menselijk handelen in rap tempo achteruit, onder andere door klimaatverandering, vervuiling en veranderingen in gebruik van land en zee.¹ De SER ziet het verlies van biodiversiteit als een groot risico voor onze samenleving en economie: biodiversiteitsverlies tegengaan is niet alleen belangrijk voor onze voedselzekerheid, drinkwatervoorziening en leefomgeving, maar ook voor de stabiliteit van ons financieel-economisch systeem.² Biodiversiteitsherstel is dan ook noodzakelijk om onze kwaliteit van leven te behouden, de leveringszekerheid van voedsel en grondstoffen te garanderen, het economisch verdienvermogen en goede arbeidsomstandigheden te bevorderen en onzekerheid op de arbeidsmarkt te voorkomen.

Om biodiversiteitsverlies te stoppen en herstel te bewerkstelligen is een brede maatschappelijke aanpak nodig, gericht op een systeemverandering waarbij natuurinclusiviteit onderdeel wordt van alle maatschappelijke domeinen.³ Dat is niet alleen aan de overheid: er is ook een rol weggelegd voor ondernemers, werkkenden, maatschappelijke organisaties en consumenten.⁴ Tegelijkertijd spelen er veel verschillende maatschappelijke uitdagingen – zoals de grondstoffen- en energietransitie en de arbeidsmarktkrapte – die op allerlei manieren ingrijpen op ondernemers en werkkenden en die om heldere keuzes en slimme combinaties vragen: niet alles kan, niet overal, en zeker niet tegelijkertijd. Het verbeteren van de biodiversiteit is noodzakelijk voor volgende generaties. Bovendien brengt het ook nu al maatschappelijke voordelen met zich mee en biedt het kansen voor ondernemers en werkkenden.

Door middel van deze handreiking geeft de SER tips aan ondernemers en werkkenden⁵ om via de bedrijfsvoering, de toeleveringsketen, in CAO's en via medezeggenschap nog meer bij te dragen aan biodiversiteitsherstel- en verbetering. Dit is van cruciaal belang voor onze brede welvaart, hier en nu, en ook later en elders. Langs de volgende vijf lijnen biedt deze handreiking inzichten voor ondernemers en werkkenden:

1. Biodiversiteit verdient prioriteit;
2. Samenvallende duurzaamheidsopgaven vragen om inzicht in prioriteiten, kansen en risico's;
3. Biodiversiteit herstellen heeft voordelen voor ondernemers en werkkenden;
4. Iedere ondernemer en werkkende kan aan de slag met biodiversiteitsherstel;
5. Samenwerking voor biodiversiteitsherstel maakt nog meer mogelijk.

Figuur bron: SER, adaptatie van originele cartoon door MacKay, G.

Biodiversiteit verdient prioriteit

De biodiversiteit staat onder grote druk, zowel in Nederland als wereldwijd.⁶ Biodiversiteit staat kortweg voor de variatie van de natuurlijke wereld, van ecosystemen, van soorten en binnen soorten.⁷ Hoe gevarieerder een natuurlijk gebied, hoe vitaler en weerbaarder het is tegen schokken als klimaatverandering en ziektes. Wereldwijd en in Nederland staat het er slecht voor met de biodiversiteit, ondanks tal van maatregelen in de afgelopen jaren. Nederland ligt niet op koers om een aantal belangrijke doelstellingen en ambities in de periode tot en met 2030 te realiseren.⁸

De verwachting is dat, zonder grote omslag in de economie en samenleving, de stand van de natuur en ecosystemen komende jaren wereldwijd verder achteruit zal gaan door menselijk handelen.⁹ Daarbij versterken biodiversiteitsverlies en klimaatverandering elkaar.¹⁰ Uit het verleden is gebleken dat de natuur zich snel kan herstellen wanneer haar de ruimte wordt gegeven,¹¹ maar niet wanneer kritieke kantelpunten worden overschreden en de natuur onherstelbaar beschadigd raakt.¹²

De vijf hoofdoorzaken van biodiversiteitsverlies

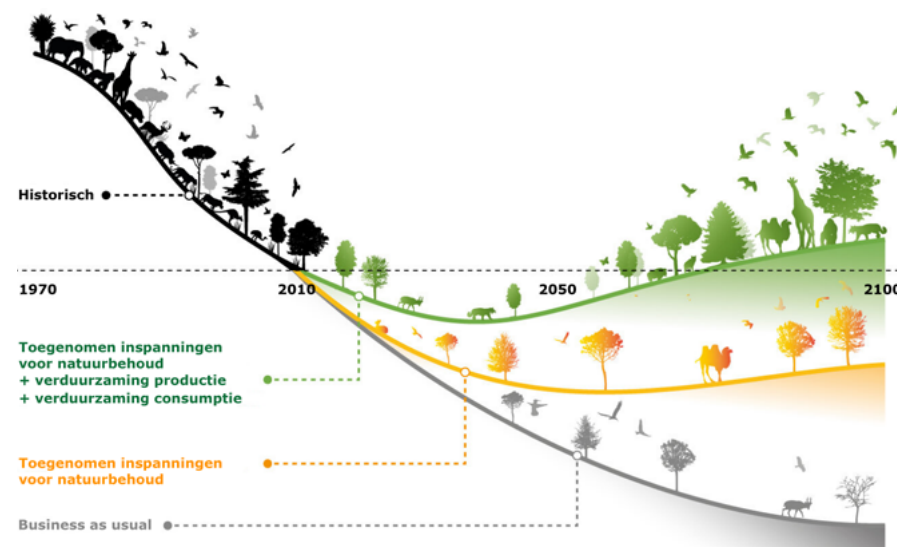
De hoofdoorzaken van biodiversiteitsverlies wereldwijd zijn:

1. Veranderingen in gebruik van land en zee
2. Directe exploitatie van dieren en planten
3. Klimaatverandering
4. Vervuiling
5. Verspreiding van invasieve soorten

Door menselijk handelen is de druk op deze factoren toegenomen, waarbij de verschillende oorzaken elkaar onderling versterken in hun negatieve impact op biodiversiteit.

Bron IPBES (2019) *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*

Figuur Wereldwijde biodiversiteit: verleden, heden en toekomstscenario's

Bron *International Institute for Applied Systems Analysis (2020) Bending the curve of biodiversity loss*

Biodiversiteitsherstel is essentieel voor onze economie, samenleving en brede welvaart.

Biodiversiteitsherstel betekent het zodanig verbeteren van biodiversiteit dat het natuurlijk kapitaal en ecosystemendiensten behouden blijven.¹³ Een vitale natuur is onmisbaar: onze economie en samenleving zijn sterk afhankelijk van de (ecosysteem)diensten en hulpbronnen die de natuur levert. Denk bijvoorbeeld aan bestuiving: meer dan 75 procent van de voedselgewasproductie is afhankelijk van deze natuurlijke voorziening.¹⁴ Ook draagt biodiversiteit bij aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Zo vormen uiterwaarden een natuurlijke buffer tegen overstromingen, dragen bomen in steden bij aan het voorkomen van hittestress en heeft de natuur grote preventieve waarde voor de gezondheidszorg.¹⁵ Wanneer de biodiversiteit blijft afnemen, heeft dit grote gevolgen voor de leefbaarheid van de planeet (zie bovenstaande figuur). Het verlies aan biodiversiteit brengt ook aanzienlijke financiële en economische risico's met zich mee, omdat noodzakelijke ecosystemendiensten in gevaar komen.

Biodiversiteit is kortom van wezenlijk belang voor onze brede welvaart: onze economische, sociale en ecologische welvaart hier en nu, maar ook later en elders.

Groene Netten als inspiratiebron: in dit samenwerkingsverband werken infra-beheerders samen met MVO Nederland en de Vlinderstichting aan het ontwikkelen van een nieuwe ecologische hoofdinfrastructuur door gronden en locaties te verbinden.

Beeld Groene elektriciteitsnetten

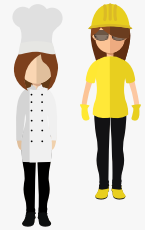
Feiten & cijfers biodiversiteit

510 miljard

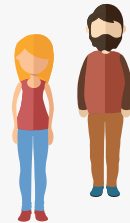
Nederlandse financiële instellingen hebben voor circa 510 miljard euro geïnvesteerd in bedrijven met een hoge afhankelijkheid van ecosystemendiensten.¹⁷

Ongeveer de helft van de wereldeconomie is direct afhankelijk van de natuur.¹⁹

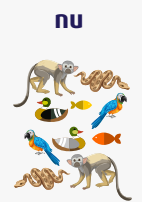

80% van de antibiotica en medicijnen bestaan uit ingrediënten van natuurlijke oorsprong.¹⁸

1970

Sinds 1970 is de populatiegrootte van vissen, vogels, zoogdieren, amfibieën en reptielen wereldwijd met 69 procent afgenomen.²⁰

nu

De ineenstorting van een beperkt aantal ecosystemendiensten kan leiden tot een jaarlijkse verlaging van het mondiale bruto binnenlands product van 2,7 biljoen dollar in 2030.¹⁶ Ter vergelijking: dit is bijna drie keer het huidige Nederlandse BBP.

Nog een miljoen planten- en diersoorten dreigt verloren te gaan, maar is nog te behouden wanneer er op korte termijn actie wordt ondernomen.

Samenvallende duurzaamheidsopgaven vragen om inzicht in prioriteiten, kansen en risico's

Biodiversiteitsherstel raakt aan andere duurzaamheidsopgaven: dat vraagt om heldere keuzes en slimme combinaties. De verschillende duurzaamheidsvraagstukken zijn inherent verbonden: klimaat, leefomgeving en biodiversiteit beïnvloeden elkaar (zie onderstaande figuur).²¹

Biodiversiteitsherstel is de sleutel tot het oplossen van andere duurzaamheidsvraagstukken waar we nu mee worstelen op het gebied van klimaat en een schone, gezonde en veilige leefomgeving. Zo brengt biodiversiteitsherstel de klimaatdoelstellingen dichterbij. Naar schatting slaan natuurlijke ecosystemen jaarlijks ongeveer een derde van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen op.²² Andersom dreigt het snel veranderende klimaat biodiversiteitsverlies steeds meer te verergeren. Maatregelen die goed zijn voor het milieu, zoals klimaatmitigatie, zijn doorgaans dus ook goed voor biodiversiteit. Op een vergelijkbare wijze kan het verminderen van bijvoorbeeld chemische vervuiling of stikstofuitstoot bijdragen aan zowel een gezondere leefomgeving als aan biodiversiteitsherstel. Tegelijkertijd vraagt biodiversiteitsherstel ook om zelfstandige actie en beleid. Het is daarom belangrijk om de verschillende opgaven in samenhang te bezien en de biodiversiteitsopgave te benaderen als onderdeel van de bredere duurzaamheidsagenda.

Figuur Drie nauw verbonden duurzaamheidsopgaven

Elk van deze duurzaamheidsopgaven vraagt om acties van ondernemers en werkenden. Er zijn onder andere capaciteit, kennis, ruimte en financiële middelen nodig om te werken aan biodiversiteitsherstel, waaronder het oplossen van de stikstofcrisis en het verbeteren van de waterkwaliteit.²³ Maar niet alleen voor biodiversiteitsherstel zijn middelen nodig: ook de energietransitie, de grondstoffentransitie en materiaal- en personeelstekorten vragen veel van bedrijven en hun medewerkers. Deze verschillende uitdagingen leggen allemaal beslag op schaarse middelen en ruimte. Daarom is het essentieel dat er naast heldere keuzes ook slimme combinaties worden gemaakt. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van recycelaat in plaats van nieuw (virgin) plastic: dat zorgt voor minder energieverbruik in de gehele keten en een verlaging van de milieudruk, en draagt tegelijkertijd bij aan de kwaliteit van de leefomgeving, oceaan en biodiversiteit.

Daarnaast worden bedrijven in het kader van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) verplicht om te rapporteren over de materiële impact van hun activiteiten op mens en milieu, waaronder op biodiversiteit.^{24 25} De CSRD-richtlijn staat centraal in de Green Deal van de Europese Unie en moet zorgen voor meer transparantie over en betere kwaliteit van duurzaamheidsinformatie.²⁶ Naast rapportageverplichtingen, wordt er ook een transitieplan van bedrijven verwacht waarin concrete stappen moeten worden geformuleerd om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Bedrijven zullen daarbij gepaste zorgvuldigheid moeten betrachten om negatieve effecten op natuur en ecosystemen te identificeren, te voorkomen, te verminderen en te beëindigen.²⁷ De verschillende maatregelen moeten uiteindelijk bijdragen aan de verwezenlijking van een gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten in 2050.²⁸

Er komt veel nieuwe regelgeving op bedrijven af om biodiversiteitsherstel te bevorderen. Zowel op Europees niveau (EU-Biodiversiteitsstrategie) als op internationaal niveau (VN-biodiversiteitsverdrag van Montréal) zijn recent nieuwe meerjarige ambities en doelen geformuleerd.²⁹ In het VN-akkoord van Montréal zijn bijvoorbeeld doelstellingen opgenomen gericht op het afbouwen van subsidies die biodiversiteit schaden en gericht op het stimuleren van biodiversiteitsrap-

portages door bedrijven.³⁰ In het Nederlandse Nationale Biodiversiteit Strategie en Actieplan (NBSAP) zal worden uitgewerkt wat de internationale afspraken voor Nederland en voor bedrijven betekenen. Tegelijkertijd blijft ook de invulling van reeds bestaande verplichtingen een stevige opgave. Voor belangrijke internationale verplichtingen en ambities ligt Nederland niet op koers om de beoogde doelen voor 2030 te halen.³¹ Het al eerder beoogde stoppen van biodiversiteitsverlies en het omzetten van een dalende in een stijgende lijn in biodiversiteit is nog niet gerealiseerd. De nieuwe doelen verhogen niet alleen de ambities; ze maken doelen ook concreter en meer afrekenbaar. Het vergt van ondernemers en werkenden een grote inspanning om op de hoogte te blijven van nieuwe regelgeving op mondiaal, Europees, nationaal en soms ook regionaal niveau, en deze ook te implementeren. Tegelijkertijd is het essentieel voor onze economie en voedselzekerheid om de biodiversiteit te herstellen en te verbeteren.

De EU-biodiversiteitsstrategie (EBS) stelt nieuwe doelen die om aanvullend Nederlands beleid en investeringen vragen.³² Dit betreft bijvoorbeeld de nieuwe meerjarige ambities die zijn opgenomen in de EBS, waaronder de natuurherstelverordening.³³ Daarnaast wordt het met de nieuwe ontbossingsverordening verboden om in de Europese Unie producten in te voeren die bijdragen aan ontbossing.³⁴ Het doel van de EBS is om de biodiversiteit in Europa uiterlijk in 2030 op het pad naar herstel te zetten. Het EBS schrijft voor om achteruitgang van natuur te stoppen en te zorgen dat 30 procent van de natuur die nu in ongunstige staat verkeert, in 2030 in gunstige staat is of een positieve trend vertoont.³⁵ Daartoe moeten tegen 2030, onder andere, maatregelen getroffen worden gericht op de bescherming van minstens 30 procent van het land- en zeeoppervlak. Voor 10 procent van het land- en zeeoppervlak zullen strikt beschermende maatregelen genomen moeten worden.

Beeld Slim combineren: de ontwikkeling van de Zandmotor bij Kijkduin levert zowel een dynamisch natuur- en recreatiegebied als kustversterking.

Voordelen van biodiversiteitsherstel voor ondernemers en werkenden

Het herstellen van de biodiversiteit biedt voordelen en kansen voor werkenden en ondernemers. Het op peil brengen en houden van biodiversiteit leidt niet alleen tot publieke baten, maar brengt ook andere voordelen met zich mee:

- **Kosten en risico's dempen:** het stoppen van biodiversiteitsverlies en het bevorderen van biodiversiteitsherstel vermindert kosten en risico's voor bedrijven. Uiteindelijk is elk bedrijf direct of indirect afhankelijk van de natuur en ecosystemen.³⁶ Volgens schattingen is ongeveer de helft van de wereldeconomie matig tot sterk afhankelijk van de natuur.³⁷ Waar de landbouw bijvoorbeeld afhankelijk is van bodemvruchtbaarheid en bestuiving, heeft de bouw baat bij houtproductie en waterberging. Volgens onderzoek hebben Nederlandse financiële instellingen voor 510 miljard euro uitstaan aan financiering bij bedrijven met een hoge afhankelijkheid van één of meerdere ecosysteemdiensten – ruim een derde van de onderzochte financieringsportefeuille.³⁸ Biodiversiteitsverlies brengt dan ook grote kosten en risico's met zich mee voor ondernemers, het investeringsklimaat en de arbeidsmarkt. Bedrijven die niet direct blootgesteld zijn aan biodiversiteitsverlies kunnen indirect alsnog geraakt worden via hun productieketen of door een onzeker economisch klimaat. Door te investeren in een vitale natuur kunnen deze kosten en risico's gedempt worden.
- **Veilig, gezond en aantrekkelijk werkklimaat:** werken met meer natuurlijke in plaats van chemische processen draagt bij aan een goede en veilige werkomgeving. Het voorkomen van blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen draagt bij aan de preventie van ziekteverzuim en van arbeidsongeschiktheid. Ook draagt meer groen in en rondom een bedrijf bij aan een beter werkklimaat en meer productieve en gelukkige medewerkers.
- **Verbeteren van reputatie:** inzetten op biodiversiteitsherstel, zeker wanneer dit wordt ondersteund door goede communicatie, kan een bedrijf onderschei-

den van concurrenten en nieuwe klanten en medewerkers aantrekken. Steeds meer medewerkers vinden het belangrijk om voor een bedrijf te werken dat bijdraagt aan duurzaamheid. Er zijn daarom steeds meer werkgevers die inzetten op groene arbeidsvoorwaarden.³⁹

- **Versterken van de businesscase:** door in te zetten op duurzame en natuurinclusieve producten en diensten kunnen bedrijven hun businesscase met biodiversiteit versterken, onder meer door nieuwe klanten aan te trekken. Denk bijvoorbeeld aan Ballast Nedam, een bouw- en ontwikkelbedrijf dat naast traditionele projecten zoals de renovatie van snelwegen tegenwoordig steeds meer inzet op projecten als de bouw van natuurinclusieve woningen. Daarmee weet het bouwbedrijf nieuwe business naar zich toe te trekken.⁴⁰

Beeld Kruidenrijk grasland: het vergroten van de diversiteit in kruiden en grassen kan tegelijkertijd een boost geven aan flora en fauna, de bodem en de gezondheid van vee.

Aan de slag met biodiversiteit

Ondernemers en werkenden kunnen zelf verschillende concrete stappen nemen om bij te dragen aan biodiversiteitsherstel. Door op bedrijfsniveau na te gaan welk(e) mechanisme(n) de meeste negatieve impact op biodiversiteit veroorzaakt en waar het makkelijkst verbetering te realiseren is, kan de impact van het bedrijf positief worden bijgesteld. Hieronder volgt een aantal aangrij-

pingpunten voor ondernemers en werkenden om in de eigen bedrijfsvoering aan de slag te gaan met biodiversiteitsherstel. Deze aangrijppingspunten kunnen ook inspiratie bieden voor biodiversiteitsherstel in de toeleveringsketen. Niet ieder aangrijppingspunt is voor iedere ondernemer even relevant.

Tabel Tien manieren om aan de slag te gaan met biodiversiteitsherstel op bedrijfsniveau en in de toeleveringsketen:⁴¹

Oorzaken van biodiversiteitsverlies	Acties voor biodiversiteitsherstel
<p><i>Verandering in gebruik van land en zee</i></p> <p>Door vermindering van ruimte voor de natuur staat de biodiversiteit onder grote druk. Veel natuur is verdwenen doordat grond is omgezet in infrastructuur, agrarisch gebied of bebouwing. Door natuurinclusiviteit onderdeel te maken van de bedrijfsvoering krijgt de natuur meer ruimte.</p>	<p>1. Vergroen het bedrijventerrein en geef ruimte aan de natuur;</p> <p>2. Maak natuurinclusiviteit onderdeel van de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld door inspiratie te putten uit de <i>Agenda Natuurinclusief</i>. In deze agenda zijn tips opgenomen voor verschillende domeinen: onder meer de bouw, de energiesector, de financiële sector en de landbouw komen aan bod;⁴²</p>
<p><i>Directe exploitatie van planten en dieren</i></p> <p>Praktijken als het kappen van bossen en overbevisning zorgen voor een groot verlies aan biodiversiteit. Bedrijven kunnen inzetten op duurzaam beheer van exploitatiegronden of inkoop van duurzaam geteelde of gevangen producten om de negatieve impact op biodiversiteit te verkleinen.</p>	<p>3. Beheer natuurlijke gebieden als bossen en visgronden duurzaam waarbij steeds stukken met rust worden gelaten waardoor biodiversiteit kan aansterken;</p> <p>4. Zet in op duurzame inkoop en sourcing, zoals gecertificeerd hout, palmolie en vis;</p>
<p><i>Klimaatverandering</i></p> <p>Klimaatverandering heeft indirect een grote negatieve invloed op biodiversiteit, bijvoorbeeld via verwoestijning. Door als bedrijf in te zetten op het tegengaan van klimaatverandering kan de negatieve impact op biodiversiteit worden verkleind.</p>	<p>5. Gebruik energie zo efficiënt mogelijk en kies bijvoorbeeld voor het plaatsen van zonnepanelen of windmolens op het bedrijventerrein;⁴³</p> <p>6. Stimuleer duurzaam gedrag onder werkenden door inzet op groene arbeidsvoorwaarden (zie ook p. 11);</p>
<p><i>Vervuiling</i></p> <p>Vervuiling en vermessing van grond, natuur en oppervlaktewater zorgt ervoor dat insectenpopulaties verminderen en plantensoorten verdwijnen. Plastic in oceanen bedreigt vogels en vissen. Bedrijven kunnen inzetten op minder uitstoot van verontreinigende stoffen, stikstof en gewasbeschermingsmiddelen, en duurzaam (her)gebruik van materialen om de biodiversiteit te verbeteren.</p>	<p>7. Reduceer uitstoot en vervuiling in water, grond en lucht;</p> <p>8. Vermijd het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op het bedrijventerrein, draag bij aan weerbare teeltsystemen door residuen en emissies van gewasbeschermingsmiddelen te minimaliseren en te kiezen voor alternatieven zoals bijvoorbeeld biologische bestrijders;⁴⁴</p> <p>9. Gebruik materialen zo efficiënt mogelijk, hergebruik deze waar mogelijk en verwerk ze zo hoogwaardig mogelijk tot nieuwe grondstoffen;</p>
<p><i>Verspreiding van invasieve soorten</i></p> <p>Invasieve soorten zijn soorten die van nature niet in Nederland voorkomen en inheemse (Nederlandse) soorten verdringen. Doordat de soortenrijkdom afneemt, worden ecosystemen kwetsbaarder voor schokken als bosbranden en plagen.⁴⁵ Bedrijven kunnen helpen om verspreiding van invasieve soorten te voorkomen door deze zo min mogelijk toe te passen in de bedrijfsvoering en/of het bedrijventerrein.</p>	<p>10. Pas zo min mogelijk planten en soorten toe die schadelijk zijn voor de omgeving (raadpleeg hiervoor de Unielijst Invasieve Exoten).⁴⁶</p>

Om effectief biodiversiteitsherstel te realiseren, is het niet alleen belangrijk om te kijken naar de eigen bedrijfsvoering, maar ook naar eigen impact in de gehele toeleveringsketen. Waar het ene bedrijf vooral impact heeft op de bedrijfslocatie, zit de impact van de ander vooral in de keten. In algemene zin kunnen land- en tuinbouw ondernemers bijvoorbeeld het grootste verschil maken op eigen land, terwijl kantoorbedrijven en banken biodiversiteit vooral beïnvloeden via hun keten. Tools als [ENCORE](#), [INFD](#) en certificeringssystemen helpen zowel om als bedrijf zicht te ontwikkelen op relevante kernfactoren als op waar deze kernfactoren terugkomen in het productieproces en de bedrijfsvoering.

Medezeggenschap kan een belangrijke bijdrage leveren aan biodiversiteitsherstel. Meer werk maken van biodiversiteitsherstel vraagt om aandacht van zowel ondernemers als werknemers. Werknemers kunnen via medezeggenschap aandacht vragen voor biodiversiteit en concrete voorstellen doen. De ondernemingsraad (OR) heeft op grond van artikel 28, lid 4 de taak te bevorderen dat de ondernemer aandacht besteedt aan milieuzorg. Bij belangrijke maatregelen in verband met de zorg voor het milieu heeft de OR adviesrecht.⁴⁷ De OR kan daarnaast het initiatiefrecht (artikel 23, lid 3) voor duurzaamheidsvraagstukken benutten. De OR kan het artikel 24-overleg tussen directie en OR aangrijpen om strategische vraagstukken over biodiversiteit en natuurinclusieve maatregelen voor het eigen bedrijf te bespreken. Het milieuverslag van de driehonderd meest vervuilende bedrijven moet op basis van artikel 31 aan de OR ter bespreking worden voorgelegd. Meer indirect kunnen werkgevers een bijdrage leveren aan biodiversiteit door hun organisatie mee te nemen in het proces naar vergroening, met aandacht voor de hiervoor noodzakelijke bijscholing en omscholing.

In cao's kunnen tussen sociale partners afspraken gemaakt worden over groene arbeidsvoorwaarden. Hierbij gaat het om alle arbeidsvoorwaarden die een positieve impact op het klimaat, biodiversiteit en milieu kunnen hebben. Een voorbeeld hiervan is investering in mobiliteit: een fietsvergoeding, elektrische leaseauto of OV-jaarkaart of juist het faciliteren van thuiswerk/hybride werken inclusief het verduurzamen van de thuiswerkplek.⁴⁸

Beeld Natuurinclusief bouwen in de praktijk: de Trudo Toren in Eindhoven als eerste natuurinclusieve bouwproject voor de sociale huursector

Samen richting biodiversiteitsherstel

Biodiversiteitsherstel vraagt niet alleen om een individuele, maar ook om een meer systematische gezamenlijke aanpak; van overheden tot het bedrijfsleven, van kennisinstellingen tot maatschappelijke organisaties, van ondernemers tot werkenden. Daarbij geldt, hoe langer we wachten met herstel, hoe hoger de kosten zullen zijn. Een gezamenlijke aanpak gaat echter niet vanzelf. Er zijn nog verschillende belemmeringen voor ondernemers en werkenden om grote stappen te kunnen zetten richting biodiversiteitsherstel. Zo is er een gebrek aan investeringen om natuurinclusief ondernemen mogelijk te maken. Daarnaast is er in sommige sectoren nog onvoldoende informatie over biodiversiteit voorhanden om effectief gezamenlijke plannen te maken.

Investeringen in biodiversiteit leiden vaak tot publieke baten, die niet vanzelfsprekend ook terecht komen bij de kostendrager. Naar schatting levert elke euro geïnvesteerd in natuurherstel een veelvoud aan economische en maatschappelijke waarde op, van 8 tot 38 euro.⁴⁹ Deze baten komen niet per definitie ook terecht bij de investeerder. Tegelijkertijd reflecteren marktprijzen doorgaans niet de positieve of negatieve waarde van externe effecten, zoals biodiversiteitsherstel of milieuschade. Dat vormt een uitdaging voor bedrijven die biodiversiteitsherstel onderdeel willen maken van hun verdienmodel en bedrijfsvoering.

Voor grote investeringen in biodiversiteit is daarom nog sprake van onzekerheid over de langetermijnvoordelen voor het eigen verdienmodel, alhoewel investeerders steeds meer mogelijkheden hebben om biodiversiteit mee te wegen in hun keuzes. Het is voor bedrijven vaak nog niet duidelijk in welk onderdeel van hun productieproces ze het beste kunnen investeren om meer biodiversiteit te realiseren en hoe ze die investering eventueel weer kunnen terugverdienen. Daardoor komen verdienmodellen moeilijk van de grond. Investeringen gerelateerd aan biodiversiteit passen regelmatig niet in een standaard investeringsvoorstel. Maatwerk kost meer tijd van enerzijds ondernemers en werkenden en anderzijds financiers. Daarnaast richten veel subsidies en pro-

jecten gericht op biodiversiteitsherstel zich op lokale initiatieven en berusten niet op langjarige financiering. Investeerders kunnen bedrijven echter steeds beter ondersteunen om biodiversiteitsherstel mogelijk te maken, onder meer via het Platform Biodiversity Accounting Financials (PBAF).⁵⁰ PBAF biedt praktische ondersteuning aan financiële instellingen om hun impact op biodiversiteit te meten en hun afhankelijkheden in kaart te brengen. Met deze informatie kunnen financiële instellingen hun kansen en risico's met betrekking tot biodiversiteit effectief beheren en hierover rapporteren. In de pensioen- en verzekeringsconvenanten is door investeerders in samenwerking met ngo's, vakbonden en overheid de dialoog gevoerd met bedrijven over biodiversiteit. Het samenbrengen van expertise kan helpen om sneller resultaat te bereiken.⁵¹

Er is meer duidelijkheid nodig over wat maatregelen voor biodiversiteitsherstel concreet betekenen voor ondernemers en werkenden. Enerzijds is niet volledig helder wat er op sectoren afkomt aan biodiversiteitsbeleid, gezien wetgeving en de interpretatie daarvan nog in ontwikkeling zijn. Zo worden er voor de landbouw en voedselvoorziening grote beleidswijzigingen voorzien op het gebied van biodiversiteit, bijvoorbeeld in het Nationaal Programma Landelijk Gebied, maar heerst er nog grote onduidelijkheid in deze sectoren hoe die wet- en regelgeving er precies uit gaat zien. Anderzijds worden biodiversiteitsmaatregelen vaak gebiedsgericht ingestoken, waardoor de maatregelen waar een bedrijf rekening mee moet houden per locatie kunnen verschillen. Dit voedt onzekerheid met betrekking tot (regionale) arbeidsmarkteffecten en wat biodiversiteitsherstel vraagt aan omscholing en bijscholing en welke sectoren hier de grootste aanpassingen in zouden ondervinden.⁵²

Sectorale samenwerking voor biodiversiteitsherstel kan schaalvoordelen creëren. Dit is onder voorwaarden toegestaan door de Autoriteit Consument en Markt.⁵³ Voor het realiseren van nieuwe verdienmodellen die gestoeld zijn op een duurzame omgang met biodiversiteit, is een gelijk speelveld belangrijk. Nu is er nog sprake van een ongelijk speelveld, wat betekent dat bedrijven die met oog voor biodiversiteit opereren soms een concurrentienadeel kunnen ervaren.

Daarbij zijn er tussen en binnen sectoren grote verschillen. Voor de industrie geldt bijvoorbeeld dat er voor het grootbedrijf wettelijke rapportageverplichtingen over biodiversiteit worden voorzien middels de CSRD, maar dat het niet beursgenoteerde MKB hier niet toe wordt verplicht. De verwachting is echter wel dat grote bedrijven data moeten opvragen uit hun gehele waardeketen om aan hun rapportageverplichting te kunnen voldoen. Daar kunnen ook niet beursgenoteerde MKB'ers tussen zitten die deze informatie moeten aanleveren.

Bedrijven kunnen zich tot slot aansluiten bij verschillende initiatieven om verdere stappen te zetten met biodiversiteitsherstel. Gezamenlijk werken aan biodiversiteit en gebruikmaken van bestaande hulpmiddelen kan helpen natuurherstel te realiseren. Samenwerking in sectoren, op brancheniveau en met vakbonden kan een effectieve bedrijfsaanpak op biodiversiteit bevorderen via kennisdeling en standaardisatie.

Gezamenlijke initiatieven

Partijen kunnen zich aansluiten bij diverse initiatieven waaronder:

- [Deltaplan Biodiversiteitsherstel](#) - gericht op lokale aanpak
- [Agenda Natuurinclusief](#) - kennis uitwisselen en voorbeelden
- [Business for Nature Pledge](#) - gezamenlijk commitment
- [Finance for Biodiversity Pledge](#) - gezamenlijk commitment
- [Programma Natuurlijk Kapitaal](#) - kennis uitwisselen en voorbeelden
- [Natural Capital Protocol](#) - kennis uitwisselen
- [Groen Kennisnet](#) met de [Toolbox voor biodiversiteit](#) - kennisuitwisseling voor groene sector

Beeld Het meenemen van de keten: de Europese verordening voor ontbossingsvrije producten biedt handvatten voor duurzaam inkopen

Conclusie

Voor biodiversiteitsherstel is er geen tijd te verliezen: ondernemers en werkenden kunnen daar een belangrijke bijdrage aan leveren.

Biodiversiteitsherstel is nodig voor onze brede welvaart en voor die van toekomstige generaties hier en elders. Er komen echter veel opgaven tegelijkertijd op ondernemers en werkenden af, zoals de energietransitie, de grondstoffen- transitie en de krappe arbeidsmarkt. Daarom is er prioritering en benutting van win-win kansen nodig. Hoewel de baten van investeringen in biodiversiteit niet altijd neerslaan bij de kostendrager, biedt bijdragen aan biodiversiteit wel al vaak andere voordelen: het kan kosten en risico's dempen, een veiliger, gezonder en aantrekkelijker werkklimaat creëren, de reputatie van een onderneming verbeteren, toekomstbestendigheid en bestaanszekerheid verbeteren en de businesscase versterken. Daarvoor kunnen ondernemers en werkenden verschillende stappen individueel nemen: in de eigen bedrijfsvoering, de toeleveringsketen, in CAO's en via medezeggenschap. Maar ook gezamenlijk zijn er stappen mogelijk, onder andere via sectorale samenwerking en samenwerking met investeerders en vakbonden. Ondernemers en werkenden kunnen samen een belangrijke rol innemen om biodiversiteitsherstel te bevorderen.

Eindnoten

- ¹ IPBES (2019) *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*; WNF (2022) *Living Planet Report*.
- ² Zie bijvoorbeeld: IMVO Convenant Verzekeringen (2022) *ESG-beleggingsraamwerk voor het thema Biodiversiteit*; World Economic Forum (2023) *Global Risk Report*, pp. 31–34.
- ³ IPBES (2019) *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*; Rijksoverheid (2023) *Interdepartementaal Beleidsonderzoek Biodiversiteit: Snel aan de slag*.
- ⁴ Afgelopen jaren zijn verschillende programma's en netwerken opgericht om biodiversiteitsherstel te bevorderen, waaronder het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, het Uitvoeringsprogramma Natuur, de Agenda Natuurinclusief en het Programma Natuurlijk Kapitaal.
- ⁵ Ondernemers omvatten grote, middelgrote en kleine bedrijven. Werkenden verwijst zowel naar werknemers als naar opdrachtnemers/freelancers en ZZP-ers.
- ⁶ CBS (2023) *Monitor Brede Welvaart & de Sustainable Development Goals*, pp. 32, 45.; IPBES (2019) *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services*; WWF (2023) *Living Planet Report Nederland 2023 – Kiezen voor natuurherstel*.
- ⁷ Biodiversiteit is de verscheidenheid in organismen binnen soorten, tussen soorten, en tussen de ecosystemen waartoe ze behoren. (VN (1992) *Conventie voor Biologische Diversiteit*.)
- ⁸ Rijksoverheid (2023) *Interdepartementaal Beleidsonderzoek Biodiversiteit: Snel aan de slag*.
- ⁹ IPBES (2019) *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*.
- ¹⁰ IPBES (2019) *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*.
- ¹¹ WNF (2023) *Living Planet Report Nederland 2023 – Kiezen voor natuurherstel*.
- ¹² Dasgupta (2021) *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review*; WUR (2022) *Mooi maar stil: Hoe ver kunnen we komen met herstelbeheer?*
- ¹³ Zie Naturalis (2023) *Deltaplan biodiversiteitsherstel*, <https://www.naturalis.nl/wetenschap/deltaplan-biodiversiteitsherstel>.
- ¹⁴ IPBES (2016) *Summary for Policymakers of the Assessment Report on Pollinators, Pollination and Food Production*, p. 4.
- ¹⁵ Rijksoverheid (2023) *Interdepartementaal Beleidsonderzoek Biodiversiteit: Snel aan de slag*, p. 19.
- ¹⁶ De studie kijkt naar de potentiële impact van de ineenstorting van wilde bestuiving, zeevisserij en houtvoorziening uit inheemse bossen op het wereldwijde BBP. Zie: Wereldbank (2021) *The Economic Case for Nature: A Global Earth-Economy Model to Assess Development Policy Pathways*.
- ¹⁷ DNB en PBL (2020) *Biodiversiteit en de financiële sector: een kruisbestuiving?*
- ¹⁸ VN CBD (2021) *Pharmaceuticals and biodiversity: to protect ourselves we must safeguard our planet*, <https://www.cbd.int/article/pharmaceuticals-biodiversity-planet>.
- ¹⁹ World Economic Forum (2022) *The Global Risk Report 2022*.
- ²⁰ WWF (2022) *Living Planet Report*, p. 32.
- ²¹ SER (2022) *Verkenning Evenwichtig sturen op de grondstoffent transitie en de energietransitie*.
- ²² IPBES (2021) *Workshop Report IPBES-IPCC Co-sponsored Workshop Biodiversity and Climate Change*.
- ²³ Raad voor de Leefomgeving (2023) *Advies Goed water goed geregeld*.
- ²⁴ Voor meer informatie over de CSRD en wie rapportageplichtig is, zie: SER en Raad voor de Jaarverslaglegging (2023) *CSRD en ESRS Vragen en antwoorden*.
- ²⁵ Er bestaan al langer initiatieven op het gebied van duurzaamheidsverslaglegging (e.g. GRI), maar het ontbrak tot nu toe aan een verplichte rapportagestandaard die voor elk bedrijf geldt. CSRD is een uitbreiding van de bestaande Europese richtlijn rondom dit thema: de Non-Financial Reporting Directive (NFRD). De CSRD vervangt de NFRD. Zie ook: SER en Raad voor de Jaarverslaglegging (2023) *CSRD en ESRS Vragen en antwoorden*.
- ²⁶ Europese Commissie (2022) *Corporate sustainability reporting*.
- ²⁷ Europese Commissie (2022) *Corporate sustainability due diligence*.
- ²⁸ Rijksoverheid (2020) *Vogel- en Habitatrichtlijnrapportage*.
- ²⁹ Europese Commissie (2021) *EU biodiversity strategy for 2030: Bringing nature back into our lives*; VN CBD (2022) *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework*; Raad van de EU (2023) *Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende natuurherstel*.
- ³⁰ VN CBD (2022) *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework*.
- ³¹ Rijksoverheid (2023) *Interdepartementaal Beleidsonderzoek Biodiversiteit: Snel aan de slag*.
- ³² Europese Commissie (2021) *EU biodiversity strategy for 2030: Bringing nature back into our lives*; PBL (2022) *Quickscan EU-biodiversiteitsstrategie*.
- ³³ Europese Commissie (2021) *EU biodiversity strategy for 2030: Bringing nature back into our lives*; Raad van de EU (2023) *Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende natuurherstel*.
- ³⁴ Europese Commissie (2023) *Regulation on deforestation-free products*.
- ³⁵ Europese Commissie (2021) *EU biodiversity strategy for 2030: Bringing nature back into our lives*.
- ³⁶ World Economic Forum (2020) *Nature Risk Rising: Why the crisis engulfing nature matters for business and the economy*.

- ³⁷ World Economic Forum (2020) *Nature Risk Rising: Why the crisis engulfing nature matters for business and the economy.*
- ³⁸ DNB en PBL (2020) *Biodiversiteit en de financiële sector: een kruisbestuiving?*
- ³⁹ NOS (2023) *Extra vakantie omdat je de trein pakt: groene arbeidsvoorwaarden meer in trek,* <https://nos.nl/artikel/2480439-extra-vakantie-omdat-je-de-trein-pakt-groene-arbeidsvoorwaarden-meer-in-trek>.
- ⁴⁰ Ballast Nedam (2023) *Leren, ontwikkelen en doorgroeien.*
- ⁴¹ Deze niet limitatieve lijst is gebaseerd op de vijf meest invloedrijke oorzaken van biodiversiteitsverlies (zie hoofdstuk 1) m.b.v. RECIPE en Encore.
- ⁴² Agenda Natuurinclusief 1.0 is toegespitst op acht domeinen. In het najaar van 2023 wordt Agenda Natuurinclusief 2.0 gelanceerd. Hierbij zijn tien domeinen betrokken (Bouw, Water, Landbouw, Infrastructuur, Vrijtijdseconomie, Financiën, Gezondheid, Energie, Onderwijs en Bewustwording). Zie Consortium Agenda Natuurinclusief (2023) *Agenda Natuurinclusief.*
- ⁴³ Verbranding van biomassa voor het opwekken van elektriciteit draagt niet bij aan biodiversiteitsherstel en moet worden afgebouwd. Zie ook SER (2020) *Advies Biomassa in balans.*
- ⁴⁴ Zie ook Rijksoverheid (2020) *uitvoeringsprogramma toekomstvisie gewasbeschermingsmiddelen 2030;* SER (2021) *Verkenning Naar duurzame toekomstperspectieven voor de landbouw.*
- ⁴⁵ Invasieve soorten zijn planten, dieren of andere organismen die van nature niet in Nederland voorkomen en schadelijk kunnen zijn voor de natuur door gebrek aan concurrentie. Zie ook IPBES (2019) *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services.*
- ⁴⁶ NVWA (2023) *Unielijst invasieve exoten.*
- ⁴⁷ Zie artikel 24 en 25 van de Wet op de Ondernemingsraad (WOR).
- ⁴⁸ De cao van de Rijksoverheid is hier een voorbeeld van, zie CAO Rijk (2022) *Uitleg voorzieningen thuiswerkplek en of verduurzaming woning.*
- ⁴⁹ Europese Commissie (2022) *Restoring Nature: For the benefit of the people, nature and the climate.*
- ⁵⁰ PBAF (2023) *Financial institutions taking action,* <https://pbafglobal.com/financial-institutions-taking-action>.
- ⁵¹ IMVB Convenant Pensioenfondsen (2022) *Engagement-samenwerking op de eiwittransitie.*
- ⁵² De SER is door de ministeries van LNV en I&W gevraagd te adviseren over wat verschillende duurzaamheidstransities betekenen voor de (regionale) arbeidsmarkt, zie SER (2023) *Adviesaanvraag groene transitie en arbeidsmarkt.*
- ⁵³ ACM (2021) *2e concept: Leidraad Duurzaamheidsafspraken Mogelijkheden binnen het mededingingsrecht.*

Samenstelling SER-commissie Duurzame Ontwikkeling

Leden

Onafhankelijke leden

drs. E.H.T.M. (Ed) Nijpels (voorzitter)
prof. dr. H.L.F. (Henri) de Groot
prof. dr. K. (Katrien) Termeer
L.C. (Luce) van Kempen, BSc.

Ondernemersleden

drs. M. (Mark) Heijmans (LTO-Nederland)
drs. J. (Joran) Rust (VNO-NCW/MKB-Nederland)
ing. F.J. (Frits) de Groot (VNO-NCW/MKB-Nederland)
drs. M. (Martijn) Broekhof (VNCI)

Werknemersleden

drs. V. (Viera) van den Bergh-Spanikova (CNV)
drs. C.J.M (Caroline) Rietbergen (FNV)
B. (Bas) van Weegberg LL.M (FNV)
A.C. (Amerik) Klapwijk, MSc. (VCP)

Natuur- en milieuorganisaties

drs. R. (Rob) van Tilburg (Stichting Natuur en Milieu)

Plaatsvervangende leden

drs. K.M.C. (Kristel) Lageweg
P.J.M. (Petra) Bolster-Damen
mr. C.C. (Klaartje) de Boer

Leden

Adviserende leden

drs. G. (Guido) Braam
dr. ir. S. (Sonja) Kruitwagen (PBL)
drs. S. (Sophie) Steins Bisschop (DNB)
dr. P. (Peter) Zwaneveld (CPB)
D. (Dion) Huidekooper, Msc.
(Jonge Klimaatbeweging)
drs. J.F. (Jos) Reinhoudt (MVO Nederland)

Ministeriële vertegenwoordigers

M. (Mattheus) van der Pol, BSc. (EZK)
Drs. W. (Willem) Evers (IenW)

Secretariaat

R. (Rosalie) de Bruijn, MSc.
drs. S.J.C. (Sarah) van Hugte
M.A.H. (Martijn) Huijnen, MSc.
M.S. (Sanne) van Vliet, BSc.

Plaatsvervangende leden

drs. A. (Aldert) Hanemaaijer
G. (Guido) Schotten
dr. E.S. (Esther) Mot

drs. M. (Martine)
Roza-Molenschot (IenW)

Biodiversiteit loont

Een handreiking voor ondernemers en werkenden

SER

Colofon

Sociaal-Economische Raad

Afdeling Communicatie

Bezuidenhoutseweg 60

Postbus 90405

2509 LK Den Haag

070 3499 525

communicatie@ser.nl

www.ser.nl

Beeld AdobeStock, Rijkswaterstaat (Zandmotor Kijkduin), Shutterstock

Illustraties SER, Adam Islaam (IIASA)

© 2023, Sociaal-Economische Raad